

hbo-master Leren en Innoveren
P.c. hogeschool
Lerarenopleiding basisonderwijs
Marnix Academie

14 februari 2008

Inhoud

1	Samenvattend advies	3
2	Inleiding en verantwoording	5
	2.1 Werkwijze panel	5
	2.2 Opbouw paneladvies	5
3	Beschrijving van de opleiding	6
	3.1 Algemeen	6
	3.2 Profiel instelling	6
	3.3 Profiel opleiding	7
4	Beoordeling per onderwerp	8
	4.1 Doelstellingen opleiding	8
	4.2 Programma	14
	4.3 Inzet personeel	20
	4.4 Voorzieningen	23
	4.5 Interne kwaliteitszorg	25
	4.6 Continuïteit	27
5	Overzicht advies	29
	Bijlage 1: Samenstelling panel	30
	Bijlage 2: Programma site visit	32
	Bijlage 3: Overzicht van bestudeerde documenten	34
	Bijlage 4: Lijst met afkortingen	40

1 Samenvattend advies

De aanvraag toets nieuwe opleiding hbo-master Leren en Innoveren van de Pc hogeschool lerarenopleiding basisonderwijs Marnix Academie bevatte naast het aanvraagdossier, 27 bijlagen aan "bewijsvoering". De aanvraag was overzichtelijk samengesteld en helder beargumenteerd. Ieder onderwerp en facet werd in de aanvraag afzonderlijk onder de loep genomen waardoor een ordelijke beoordeling en advisering door het panel kon plaats vinden. Het panel behoeft niet steeds de hele aanvraag opnieuw door te werken en te herschikken om tot een advies per facet te komen. Wel achtte het panel de aanvraag enigszins redundant.

Het panel is met de Marnix Academie overtuigd van de zin van de opleiding hbo-master Leren en Innoveren. De afgestudeerde master wil onderwijsinnovatie bewerkstelligen op basis van de motivatie en de overtuigingskracht van collega's onderling binnen de context van een school. Het gaat hier derhalve om innovatie die stoelt op de intrinsieke motivatie van een school en het personeel dat daar werkt.

Het panel is van oordeel dat de masteropleiding van de Marnix Academie vooral bedoeld is voor onderwijsgeevenden uit het primair onderwijs, gezien de ervaring en de samenwerking die de Marnix Academie in het primair onderwijs heeft opgedaan, respectievelijk gerealiseerd. Een beperkte "belendende" doelgroep uit het bve en vmbo valt daaraan eventueel toe te voegen.

Het programma kent een strakke opbouw. Studenten leveren een wezenlijke inhoudelijke bijdrage binnen de structuur van perioden en onderzoeksopdrachten. Literatuur en onderzoek spelen een bepalende rol in het programma. Een tripartiete overeenkomst tussen de Marnix Academie, de student die de opleiding volgt en de school waaruit de student afkomstig is, vormt de start van de opleiding. De overeenkomst regelt de verbinding tussen de actuele onderwijscontext, de onderzoeksvragen, de innovatiestrategieën en de facilitering van de overeenkomst binnen een school. Een "schoolontwikkelingsvraag" vormt de kern van de overeenkomst. Door de opeenvolging van vijf onderzoeksvragen wil de opleiding fasegewijs komen tot de diepgang die wellicht ook met één of twee opdrachten gemakkelijker bereikt zou kunnen worden.

De Marnix Academie heeft het begrip duurzaamheid hoog in het vaandel staan. Dat geldt naar de mening van het panel zeker voor de voorzieningen, maar in mindere mate voor het onderwijsconcept van het sociaal-constructivisme dat de opleiding hanteert.

Het personeel is voor wat betreft het kernteam hoog gekwalificeerd. Het panel heeft geconstateerd dat het kernteam goeddeels inhoudelijk het onderwijs verzorgt. Voor deze opleiding werkt de Marnix Academie samen met andere monosectorale pabo's en universitaire lerarenopleidingen. Een versnippering van opleidingsonderdelen kan gemakkelijk optreden omdat de docenten door de verschillende samenwerkingsverbanden uit zeer verschillende zettingen afkomstig zijn. Teambijeenkomsten, onderlinge verbondenheid van de "club" en één en dezelfde zienswijze als het gaat om inhoud en wijze van werken binnen deze opleiding, garanderen het tegengaan van versnippering. De docent/student ratio bedraagt 1/25.

Het kwaliteitszorgsysteem staat niet alleen goed op papier. Het systeem dat nauwgezet uitgevoerd wordt in de bacheloropleiding leraar primair onderwijs is uitgewerkt voor deze master.

De voorzieningen zijn uitstekend, zo heeft het panel tijdens de site-visit kunnen constateren. Een licht en functioneel gebouw bevat alle (ict-) voorzieningen die voor een opleiding als deze noodzakelijk zijn. De studiebegeleiding is goed van opzet. Tutoren, één op zes

studenten, begeleiden de student in de complexe arbeidsintensieve situatie waarin zij belanden tijdens de opleiding.
Continuïteit van de opleiding en financiën leveren geen enkel probleem op voor de Marnix Academie.

Het panel adviseert de NVAO om positief te besluiten ten aanzien van de kwaliteit van de nieuwe opleiding hbo-master Leren en Innoveren van de Pc hogeschool lerarenopleiding basisonderwijs Marnix Academie.

Den Haag, 14 februari 2008

Namens het panel ter beoordeling van de toets nieuwe opleiding
hbo-master Leren en Innoveren van de P.c .hogeschool Lerarenopleiding basisonderwijs
Marnix Academie,

prof. dr. M. Vermeulen
(voorzitter)

drs. C. van de Meent
(secretaris)

2 Inleiding en verantwoording

Informatie over procedure toetsing door de NVAO

2.1 Werkwijze panel

Op 2 november 2007 heeft de P.c hogeschool Lerarenopleiding basisonderwijs Marnix Academie een aanvraag toets nieuwe opleiding (tno) voor een hbo-master Leren en Innoveren bij de NVAO ingediend. De NVAO had op 2 oktober 2007 een panel van deskundigen benoemd met de vraag een advies uit te brengen over de aanvragen tno masters Leren en Innoveren. Aan dat panel heeft de NVAO op verzoek van de Marnix Academie een extra lid toegevoegd in verband met het denominatieve karakter van de hogeschool. Het ingediende aanvraagdossier bevatte een hoofddocument onder de titel *Master Leren en Innoveren, aanvraag NVAO toets nieuwe opleiding Nederland*, met 27 bijlagen. Het panel heeft het dossier digitaal en op papier ontvangen en daarna bestudeerd. Een eerste bijeenkomst van het panel vond plaats op 19 november 2007. Tijdens die bijeenkomst heeft het panel de gang van zaken besproken en eerste indrukken uitgewisseld over de opleiding op grond van zijn bevindingen. Tevens zijn vragen geformuleerd die tijdens een bezoek aan de instelling ter sprake dienden te komen. Het bezoek aan de instelling werd gepland op 18 januari 2008 en een voorlopige agenda en tijdsindeling werden opgesteld. Aan het eind van het bezoek op 18 januari 2008 heeft het panel alle onderwerpen en facetten besproken en beoordeeld. Op grond van de eerste verkenningen en de bevindingen tijdens de site-visit heeft de secretaris een conceptadvies opgesteld en dat de panelleden voorgelegd voor commentaar. De opmerkingen van de panelleden zijn verwerkt in een tweede versie van het advies. Dat tweede conceptadvies is uitsluitend afgestemd met de voorzitter, met goedvinden van de panelleden, aangezien de gemaakte opmerkingen niet van wezenlijk belang waren voor een definitieve versie. Het definitieve advies is op 14 februari 2008 naar de NVAO verstuurd.

2.2 Opbouw paneladvies

Het advies begint met een samenvatting. De verantwoording en de werkwijze worden in het tweede hoofdstuk verwoord. Het ontstaan van de opleiding en de plaats die de hbo-master inneemt, landelijk en internationaal, komen aan de orde in een beschrijving van de instelling en de opleiding. Met een beoordeling per facet en per onderwerp is het panel gekomen tot completering van het voorliggende advies. Informatie over de samenstelling van het panel, een overzicht van bestudeerde documenten en een lijst met afkortingen worden in de bijlagen gegeven.

3 Beschrijving van de opleiding

3.1 Algemeen

Land	Nederland
Instelling	P.c. hogeschool Lerarenopleiding basisonderwijs Marnix Academie
Opleiding	Leren en Innoveren
Niveau	master
Oriëntatie	hbo
Graad	master Leren en Innoveren
Locatie	Utrecht
Variant	deeltijd
Sector	onderwijs en lerarenopleiding

3.2 Profiel instelling

De Marnix Academie is een gespecialiseerde hogeschool die zich richt op de opleiding en voortgezette professionalisering van leraren in het primair onderwijs. De hogeschool wordt in stand gehouden door de Stichting Protestants-christelijk Hoger Beroepsonderwijs Utrecht. De Marnix Academie bestaat sinds 1984, maar de ontstaansgeschiedenis van het protestants-christelijke onderwijs in Utrecht gaat terug tot de negentiende eeuw. De hogeschool is in haar huidige vorm ontstaan uit een fusie van de opleiding voor kleuterleidsters Marnixkweekschool (start 1854), de Hervormde Pedagogische Academie 'Jan van Nassau' (opgericht in 1914) en de Christelijke Pedagogische Academie 'Rehoboth' (opgericht in 1924).

Het aanbod van hbo-masters al dan niet in samenwerkingsverbanden met andere hogescholen, waaronder de voorgenomen nieuwe master *Leren en Innoveren*, de master *Special Educational Needs* (SEN) en de master *Leadership in Education* (MLE), is nieuw voor de Marnix Academie

De Marnix Academie ziet het als haar taak een ondersteunende functie te vervullen voor het protestants-christelijk primair onderwijs. De hogeschool kan worden getypeerd als een open christelijke instelling, die tot doel heeft samenhang te realiseren tussen levensbeschouwelijke, pedagogische en onderwijskundige uitgangspunten.

De academie wil zich als organisatie laten aanspreken op haar kernkwaliteiten:

- betrokkenheid in de realisatie van een stimulerende leer- en werkomgeving en de aandacht voor studenten en medewerkers;
- flexibiliteit in het omgaan met veranderende omstandigheden en vragen;
- innovatie bij het ontwikkelen van nieuwe concepten en programma's;
- klantgerichtheid door het inspelen op signalen en leervragen vanuit studenten, cursisten en het beroepenveld.

Het panel heeft vastgesteld dat deze kernkwaliteiten zowel binnen de organisatie als bij de samenwerkingspartners als zodanig herkend worden en uitgangspunt vormen voor de opleidingspraktijk.

In het beleidsplan *Bouwen aan kwaliteit* voor de periode 2005-2008 heeft de Marnix Academie aangegeven zich verder te willen ontwikkelen als kennisinstelling op het gebied van leren en opleiden. De ontwikkeling van deze functie vindt allereerst plaats vanuit de lectoraten, drie in getal, en bijbehorende kenniskringen, die samen met partnerscholen onderzoek uitvoeren in de directe onderwijspraktijk.

3.3 Profiel opleiding

De master Leren en Innoveren ziet de Marnix Academie als een logisch vervolg op de beleidsontwikkelingen en sluit direct aan bij de ontwikkelde expertise. Om haar positie in de kennisketen te versterken, onderhoudt de Marnix Academie samenwerkingsverbanden met andere kennisinstellingen. Voor de master Leren en Innoveren zijn de volgende samenwerkingsverbanden van belang:

- Educatieve Federatie Interactum, bestaande uit zeven zelfstandige hogescholen met een lerarenopleiding basisonderwijs,
- NIVOZ, Nederlands instituut voor onderwijs en opvoedingszaken, dat onder meer een onafhankelijke, gefundeerde en kritische bijdrage aan de ontwikkeling van een nieuwe onderwijspraktijk beoogt te leveren,
- Expertisecentrum Leren van docenten, waarin kennis wordt ontwikkeld over het leren, opleiden en professionaliseren van docenten. De overige partners in het expertisecentrum zijn de lerarenopleidingen van ICLON (Universiteit Leiden), IVLOS (Universiteit Utrecht) en Educom (hbo-lerarenopleidingen in Zuid-Holland en Zeeland).

De Marnix Academie stelt dat scholen – tegen de achtergrond van een aantal ingrijpende maatschappelijke veranderingen, behoefte hebben aan leraren die voortdurend vanuit eigen zingeving de eigen praktijk op systematische en transparante wijze ontwikkelen en daarbij gebruik maken van relevante wetenschappelijke kennis en inzichten. Scholen vragen leraren die kunnen samenwerken en die collega's kunnen begeleiden met het oog op het creëren van kennis. Een dergelijke eis wordt ook in het bestuurscharter van het hbo genoemd. In het charter wordt een schets van het profiel van de master Leren en Innoveren gegeven waarin naast de rollen van leraar, ook die van ontwikkelaar, ondernemer, onderzoeker, begeleider en gesprekspartner van collega's benadrukt worden. De Veldraadpleging Midden-West leidde tot een vergelijkbaar profiel.

Nieuwe opleiding voor Nederland

De opleiding is nieuw voor Nederland. Meer hogescholen zijn van plan een aanvraag voor de master Leren en Innoveren in te dienen.

Nieuwe opleiding voor de instelling

De master Leren en Innoveren is nieuw voor de Marnix Academie.

Studieomvang

De studieomvang bedraagt 60 studiepunten verdeeld over twee jaar.

4 Beoordeling per onderwerp

In dit hoofdstuk toetst het panel de aanvraag aan de hand van de zes onderwerpen en negentien facetten uit het toetsingskader. Per facet is telkens de letterlijke omschrijving ervan uit het toetsingskader overgenomen. Daarna volgen eveneens per facet een summier samenvatting van de informatie verstrekt door de instelling, en de overwegingen en het oordeel van het panel. Tot slot geeft het panel per onderwerp een samenvattend oordeel.

4.1 Doelstellingen opleiding

4.1.1 Domeinspecifieke eisen (facet 1.1)

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en de beroepspraktijk gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk).

Bevindingen

De Marnix Academie hanteert, gelet op de Dublin-descriptoren, de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL)-competenties, de uitkomsten uit de veldraadpleging en de internationale vergelijking, de volgende einddoelen en -kwalificaties voor de master Lereren en Innoveren:

De opleiding leidt op tot een leraar-innovator, die op een initiërende en inspirerende wijze een substantiële bijdrage levert aan de ontwikkeling en innovatie van de eigen beroepscontext, de school. De afgestudeerde brengt kennis uit externe referentiekaders binnen de school, en zal die zodanig verbinden met de professionele identiteit van hemzelf, collega's en de school dat dit leidt tot doelmatig handelen, van hemzelf, de collega's en de school.

De Marnix Academie onderscheidt in uiteenlopende professionele contexten drie kennismodi :

- modus-1: generieke wetenschappelijke, theoretische kennis;
- modus-2: handelingskennis gecreëerd door de student in en ten behoeve van de context waarin hij werkzaam is;
- modus-3: kennis van de eigen existentiële en morele opvattingen waarmee de student het eigen handelen legitimeert, en die dient als oriëntatie voor het handelen.

Een en ander betekent dat de student aan het eind van de opleiding de volgende kwalificaties heeft verworven:

- De student initieert op basis van inhoudelijk gezag onderwijsontwikkeling en begeleidt collega's daarin;
- De student initieert de ontwikkeling van een professionele identiteit in existentieel en moreel perspectief;
- De student werkt op een transparante, systematische, wijze aan onderwijsontwikkelingsprojecten;
- De student is blijvend bezig met het ontwikkelen van zijn referentiekader;
- De master leraar draagt bij aan de ontwikkeling van de body of knowledge van de beroepsgroep;

- De student heeft een onderzoekende houding waarin integratie van kennis binnen specifieke contexten leidt tot nieuwe vragen en tot aansturing van de eigen ontwikkeling;
- De student verantwoordt zijn handelen zowel qua resultaten, methodisch, inhoudelijk als procesmatig en communiceert daarover met verschillende relevante doelgroepen van binnen en buiten de organisatie.

Om inzicht te verkrijgen in internationale ontwikkelingen die aan de masteropleiding *Leren en Innoveren* zijn gerelateerd, is een verkennend onderzoek uitgevoerd. Internationaal gezien past deze masteropleiding binnen het concept van *Teacher Leadership*. Er zijn diverse definities in omloop van dit begrip. Deze definities verschillen in nuanceringen, maar hebben alle één ding gemeen, namelijk collectiviteit. Daaronder wordt verstaan een wederzijds werk- en leerproces dat leidt tot collectieve actie en betekenisvolle verandering. Het gaat bij het begrip *Teacher Leader* dus niet om een hiërarchische leiderschapspositie, maar om een vorm van leiding geven op basis van inhoudelijk gezag en communicatieve kwaliteiten. In het Angelsaksische taalgebied bestaan deze opleidingen al langer. Te stellen valt dat de *Teacher Leader* taken die centraal staan in de master *Leren en Innoveren* ook aan bod komen in de bestudeerde Angelsaksische opleidingen.

De opleiding sluit aan bij landelijke kaders en sluit aan bij de behoeften van het veld. Daartoe werd een veldraadpleging gehouden. Daarnaast is een wetenschappelijke raad in oprichting en zijn de overlegvormen met diverse betrokkenen uit het veld (inclusief de samenwerkende hogescholen) in kaart gebracht.

Overwegingen

Het panel heeft kunnen vaststellen dat de domeinspecifieke eisen met zorg zijn opgesteld. De Marnix Academie geeft in de bijlagen een nauwkeurige beschrijving van de gang van zaken rond de veldraadpleging en van de bestudering van de theorie en de praktijk die aan de aanvraag ten grondslag liggen. Verder is het panel van mening dat de aanvraag aansluit bij actuele ontwikkelingen en adviezen, zoals het beroepsprofiel dat de SBL opstelde en de kwalificaties die verwoord werden in het bestuurscharter van de hbo-raad. Ook is de inhoud van het adviesrapport van de Commissie Rinnooy Kan aan de minister van OCW in de aanvraag terug te vinden.

De ervaring en samenwerking met de beroepspraktijk maken het voor de Marnix Academie niet goed mogelijk het domein voor deze opleiding heel veel verder te stellen dan het primair onderwijs. Een enkele incidentele samenwerking met het bve, vmbo en vo, steekt daarvoor te schril af tegen de samenwerking met ongeveer 160 scholen voor primair onderwijs. Ook ontbreekt het naar de mening van het panel de Marnix Academie tot nu toe te zeer aan kennis van andere sectoren in het onderwijs buiten het primair onderwijs om, ook al neemt die kennis wel toe. In het gesprek met het management heeft het management toegezegd dat de opleiding zich vooral zal concentreren op het primair onderwijs, met eventueel op verzoek van de studenten en hun scholen een beperkte uitstap naar het bve en (v)mbo.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 1.1 'Domeinspecifieke eisen' als voldoende.

4.1.2 Master (facet 1.2)

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding sluiten aan bij algemene, internationaal geaccepteerde beschrijvingen van de kwalificaties van een master.

Bevindingen

De doelen van de master 'Leren en Innoveren' laten zich ordenen binnen zeven competenties die in de Wet Beroepen in het Onderwijs (BIO) staan omschreven. Deze competenties zijn opgesteld door de beroepsgroep onder regie van de Stichting Beroepskwaliteit Leraren en andere onderwijsberoepen.

De zeven competenties zijn:

- Inter-persoonlijke competentie: leiding geven en zorgen voor een goede sfeer van omgaan met en samenwerking tussen leerlingen;
- Pedagogische competentie: zorgen voor een veilige leeromgeving en bevorderen van persoonlijke, sociale en morele ontwikkeling of: bevorderen van de ontwikkeling tot een zelfstandig en verantwoordelijk persoon;
- Vakinhoudelijke en didactische competentie: zorgen voor een krachtige leeromgeving en bevorderen van het leren;
- Organisatorische competentie: zorgen voor een overzichtelijke, ordelijke en taakgerichte sfeer en structuur in de leeromgeving;
- Competent in samenwerken in een team: zorgen dat het werk afgestemd is op dat van collega's; bijdragen aan het goed functioneren van de schoolorganisatie;
- Competent in samenwerken met de omgeving: in het belang van de leerlingen een relatie onderhouden met ouders, buurt, bedrijven en instellingen;
- Competent in reflectie en ontwikkeling: zorgen voor de eigen professionele ontwikkeling en de professionele kwaliteit van de beroepsuitoefening.

Veel lerarenopleidingen hebben dit kader als uitgangspunt voor hun curriculum genomen. Dit kader is ook geschikt is voor een masteropleiding omdat het kader de competenties benoemt, maar een niveuaanduiding is daarmee niet gegeven. In de initiële lerarenopleiding ligt de nadruk op het verwerven van startbekwaamheid vooral op het gebied van competenties 1 t/m 4 die rechtstreeks gerelateerd zijn aan het primaire proces. Het gaat hier vooral om het voorbereiden en uitvoeren van onderwijs. Potentiële deelnemers aan de Master Leren en Innoveren hebben hun sporen op het uitvoeringsniveau al ruimschoots verdiend. Daarom wordt ten aanzien van de competenties 1 t/m 4 een verdiepingslag gemaakt door het innoveren en onderzoeken van onderwijs centraal te stellen. De competenties 5 en 6 hebben weliswaar een plaats in de initiële opleiding, maar deze worden in de master van een meer prominente positie voorzien. In de masteropleiding Leren en Innoveren zijn deze namelijk juist van essentieel belang. Leraren op masterniveau zijn bij uitstek in staat samen met hun collega's innovaties te initiëren, systematisch door te ontwikkelen en deze processen te begeleiden. Aan het Leren en Innoveren binnen de uitvoering van het eigen primaire proces, de professionele ontwikkeling in competentie 7 omschreven, wordt in deze master intensief gewerkt.

Tabel: Relatie Dublin-descriptoren, SBL-competenties en eindkwalificaties Master Leren en Innoveren

Dublin-descriptoren	Toetskader NVAO	Competenties sbl	Eindkwalificaties Master Leren en Innoveren
Kennis en inzicht	Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op de kennis en het inzicht op het niveau van Bachelor en die deze overtreffen en/of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.	Alle 7	4. De student is blijvend bezig met het ontwikkelen van zijn referentiekader: kennis creëren door het onderhouden en zoeken van nieuwe netwerken, conferenties bijwonen en wetenschappelijke literatuur bestuderen. Toelichting: "Overtreffen" door gericht toegang tot nieuwe externe bronnen te zoeken.. "Verdieping" door op uitvoering gericht onderzoek en evidence based innoveren. "Originele bijdrage" door praktijkonderzoek als leer- en innovatiestrategie.
Toepassen kennis en inzicht	Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context die gerelateerd is aan de beroepsuitoefening van leraar. Is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan.	1 tot en met 4 innovaties die inhoudelijk veelzijdig en methodisch complex zijn 5, 6, communicatieve en samenwerkingsvaardigheden om complexe veranderprocessen te initiëren en te begeleiden	1. De student initieert op basis van inhoudelijk gezag onderwijsontwikkeling bij zichzelf in het primair proces, bij collega's en op schoolniveau en hij begeleidt collega's daarin. 3. De student werkt op een transparante en systematische wijze aan onderwijs ontwikkelingsprojecten die resultaat opleveren op de korte en lange termijn. Toelichting: "Probleemoplossend" omdat innovaties om een probleemoplossende aanpak in een complexe situatie vragen. "Integreren" door zowel theoretisch-inhoudelijk als methodologisch vragen op te lossen op grond van multidisciplinaire toepassing van kennis en inzicht.
Oordeelsvorming	Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.	7 de professionele kwaliteit van de beroepsuitoefening vraagt om oordeelsvorming op basis van heuristische redeneringen	2. Vanuit de explicitering in existentieel en moreel perspectief initieert de student de ontwikkeling van een professionele identiteit bij zichzelf, bij collega's en binnen de school. Toelichting: De morele dimensie van onderwijsvernieuwingen komt expliciet in het programma aan de orde

Communicatie	Is in staat om conclusies alsmede de kennis en motieven en overwegingen die hieraan te grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten.	5, 6	<p>5. De master leraar draagt bij aan de ontwikkeling van de body of knowledge van de beroepsgroep door publicaties, workshops en colleges.</p> <p>7. De student verantwoordt zijn handelen zowel qua resultaten, qua methoden, qua inhouden als qua processen en communiceert daarover met verschillende relevante doelgroepen van binnen en buiten de organisatie.</p> <p>Toelichting: Competenties op het gebied van communicatie hebben een belangrijk plaats in het programma. Studieonderdelen worden afgesloten met presentaties waarbij een breder publiek dan alleen docenten en studenten wordt uitgenodigd.</p>
Leervaardigheden	Bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.	7	<p>6. De student heeft een onderzoekende houding waarin integratie van kennis binnen specifieke contexten leidt tot nieuwe (onderzoeks)vragen en tot aansturing van de eigen ontwikkeling</p> <p>Toelichting: De aandacht voor reflectie op eigen leren en handelen en daaruit consequenties trekken (onderzoek als professionaliseringsstrategie) is uitdrukkelijk bedoeld om leervaardigheden te bevorderen die zelfsturend en autonoom leren mogelijk maken op basis van transparante bewijsvoering.</p>

De opleiding laat in dit schema zien dat de eindkwalificaties van de opleiding tenminste de Dublin-descriptoren dekken en dat de eindkwalificaties aansluiten aan bij het landelijke beroepsprofiel SBL.

De samenhang tussen de Dublin-descriptoren, de SBL competenties en de eindkwalificaties van de master zijn met dit schema eveneens in kaart gebracht.

Overwegingen

Het panel constateert dat de opleiding serieus het masterniveau van de opleiding heeft bekeken en beschreven en deze systematisch hanteert als uitgangspunt voor het curriculum. De toepassing van alle aspecten van de Dublin-descriptoren in deze opleiding is voor het panel evident.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 1.2 'Master' als voldoende.

4.1.3 Oriëntatie hbo (facet 1.3)

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding sluiten aan bij de volgende beschrijvingen van een master in hbo:

- *De beoogde eindkwalificaties zijn mede ontleend aan de door (of in samenspraak met) het relevante beroepenveld opgestelde beroepsprofielen en/of beroepcompetenties.*
- *Een hbo-master heeft de kwalificaties voor het niveau van een zelfstandig en/of leidinggevend beroepsbeoefenaar in een beroep of spectrum van beroepen, dan wel het niveau van het functioneren in een multidisciplinaire omgeving waarvoor een hbo-opleiding vereist is of dienstig is.*

Bevindingen

De Marnix leidt geïnspireerde en inspirerende professionals op hbo-niveau op. Het in de Dublin-descriptoren beschreven masterniveau wordt vertaald in competenties. De academie biedt ook een vraaggestuurde opleiding. Zij doet dit omdat van de hbo-professional een hoge mate van zelfsturing en zelfregulatie gevraagd zal worden.

Binnen de sociaal-constructivistische visie op leren die de Marnix Academie hanteert, past een belangrijke plaats voor het werkveld. Daarnaast stimuleert de academie integratie met de beroepspraktijk via haar lectoraten en door een praktijkgerichte kennisontwikkeling en – verspreiding met als doelgroepen het werkveld, de studenten en de docenten; afzonderlijk en in onderlinge relatie.

De Marnix Academie beschikt over een actueel beroepsbeeld. Voor de master is een specificatie opgesteld die aansluit bij de uitgangspunten van het beroepsbeeld voor de initiële lerarenopleiding. De verbinding is gelegd met het veld via de veldraadpleging en via de samenwerking met het Nederlands Instituut voor onderwijs- en opvoedingszaken (NIVOZ). De master sluit tevens aan bij de bestuurscharter (2006) van de hbo-raad. Bovendien werd aangesloten bij het advies van het Landelijk Platform Beroepen in het Onderwijs (LPBO) met betrekking tot de behoefte aan een dergelijk master.

Overwegingen

Het panel is van mening dat de oriëntatie op het hbo overtuigend heeft plaats gevonden en dat de opleiding aansluit op de daarvoor in aanmerking komende beschrijvingen van bevoegde en bekwame instanties die de beroepspraktijk vertegenwoordigen. De veldraadpleging acht het panel toereikend.

De opleiding dient zich echter verder te oriënteren op de breedte van de opleiding. De master leidt op tot de rol van leraar-innovator binnen een school. Een innovatieve taakstelling binnen de beroepscontext waarbinnen de master werkt, behoort eveneens tot de mogelijkheden. De opleiding kan niet resulteren in het beroep “innovator” omdat dan de band met de beroepspraktijk als uitvoerende collegadocent teniet wordt gedaan. De master Leren en Innoveren kan daarom alleen gezien worden als verbredend en verdiepend bovenop het bestaande beroepsprofiel van leraar.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 1.3 ‘Oriëntatie hbo’ als voldoende.

4.1.4 Samenvattend oordeel onderwerp 1 Doelstellingen opleiding

Het panel acht onderwerp 1 Doelstellingen opleiding voldoende gezien de voldoende voor de onderliggende facetten.

4.2 Programma

4.2.1 Eisen hbo (facet 2.1)

Het beoogde programma sluit aan bij de volgende criteria voor het programma van een hbo-opleiding

- *Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroepspraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk en of (toegepast) onderzoek.*
- *Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.*
- *Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroepsvaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.*

Bevindingen

De Marnix Academie heeft de te bestuderen vakliteratuur nader uitgewerkt in matrices behorend bij het opleidingsprogramma. Tevens is een samenvattende literatuurlijst opgesteld. Tijdens de site-visit werd door de docenten over dit aspect opgemerkt dat aanvullend per cohort en per ingebrachte schoolontwikkelingsvraag de literatuurlijst aangevuld kan worden. Het gebruik van twee literatuurlijsten werkte even verwarrend, maar kon tot tevredenheid van het panel worden verduidelijkt.

De programmabeschrijving voorziet in drie inhoudelijke programmaliijnen, namelijk Leren en Innoveren, onderzoek als leer- en innovatiestrategie en professionele identiteit.

Voor *het eerste leerjaar* staat in de eerste programmaliijn een brede theoretische verdieping centraal. Hierbij wordt aandacht besteed aan thema's op het gebied van kennistheorie, ontwikkelingspsychologie, leren en instructie, collectief leren, veranderende opvattingen over onderwijsinnovatie en onderzoek, methodologie, teacher thinking, pedagogische theorieën en literatuur over de school en haar maatschappelijke context. In deze leerlijn hebben de studenten ruimschoots de gelegenheid zich theoretisch te verdiepen in onderwerpen die relevant zijn voor hun eigen projecten. In het kader van de eerste programmaliijn doet de student een literatuuronderzoek ten behoeve van de eigen schoolontwikkelingsvraag.

In de tweede programmaliijn staat onderzoek als leer- en innovatiestrategie centraal. De student onderzoekt de eigen context met het oog op het veranderen ervan. Deze lijn omvat een onderzoeksproject, waarbij de student actieonderzoek doet naar de onderwijspraktijk in de eigen groep. Deze tweede lijn benadrukt het innovatieaspect in deze masteropleiding. De derde programmaliijn is gericht op de ontwikkeling van inzicht in de eigen professionele identiteit met daaraan gerelateerde opvattingen, overtuigingen en waarden van de student. Deze kennis helpt de student vanuit een moreel en existentieel perspectief te reflecteren op het onderzoek en de uitkomsten ervan. Deze lijn is bedoeld om de studenten te leren systematiek en transparantie te verbinden met vragen op het gebied van zingeving en nodigt hen uit een moreel standpunt in te nemen ten aanzien van het onderzoek en de opbrengsten ervan.

De benadering van onderzoek als leer- en innovatiestrategie loopt als een rode draad door de hele opleiding. Dat betekent dat in elk van de projecten de uitkomsten relevant zijn voor de ontwikkeling van de eigen context, in het bijzonder het handelen van de student hierin.

In *het tweede jaar* van de master staat de uitvoering en verslaglegging van twee onderzoeksprojecten centraal. Het eerste project betreft een collectief praktijkonderzoek in de school van de student, het tweede is een onderzoek naar de context van de school waar

de student werkzaam is. Het eerste onderzoek levert een bijdrage aan het realiseren van het schoolontwikkeloel dat in een overeenkomst tussen school, student en opleiding is gedefinieerd. Het tweede onderzoeksproject is gericht op het in kaart brengen van de context van de school en het beantwoorden van specifieke vragen in dit verband.

Overwegingen

Het panel is van mening dat de opleiding het facet Eisen hbo op een juiste wijze operationaliseert. De door de opleiding gebruikte indicatoren met betrekking tot het gebruik van relevante, actuele nationale en internationale vakliteratuur en aan de beroepspraktijk ontleend studiemateriaal, herkende het panel in het materiaal dat ter inzage werd gelegd. De vakliteratuur kan op het terrein van "innovatie" worden aangevuld. Niet alleen met literatuur die handelt over innovaties in het onderwijs, maar ook met literatuur met een bredere context dan alleen het onderwijs, zoals literatuur die handelt over het innoveren van productieprocessen in industriële en andere sectoren.

Ook kan de vakliteratuur op het terrein van transculturele pedagogiek worden aangevuld. Het panel acht het studieprogramma gericht op het ontwikkelen van competenties op het gebied van toegepast onderzoek, gerelateerd aan een concrete casus. De inhoud van het onderwijsaanbod vindt het panel overtuigend gerelateerd aan de actuele beroepspraktijk.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 2.1 'Eisen hbo' als voldoende.

4.2.2 Relatie tussen doelstelling en programma (facet 2.2)

Het beoogde programma, het didactisch concept, de werkvormen en de wijze van toetsing weerspiegelen de te bereiken eindkwalificaties van de opleiding.

De te bereiken eindkwalificaties zijn aantoonbaar vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het beoogde programma.

Bevindingen

In de programmabeschrijving is de opbouw van de periodes uitgewerkt. Deze voorziet in de uitwerking van de drie inhoudelijke programmaliijnen in 4.2.1 genoemd.

De Marnix Academie hanteert het begrip vraagsturing in verbinding met de sociaal-constructivistische visie op leren van de academie. Dat wil zeggen dat de academie leren ziet als een proces dat plaatsvindt in een context: studenten construeren met medestudenten, docenten en het beroepenveld hun kennis. Opleiden is een proces waarin praktijkrelevante kennis individueel en in samenwerking met anderen "geconstrueerd" wordt. De eigen verantwoordelijkheid van de student voor de sturing van dit leerproces neemt toe naarmate hij vordert met de opleiding. De Marnix Academie realiseert de relatie tussen doelstelling en programma in eerste instantie door de programmabeschrijvingen. Daarin zijn vanuit het eigen didactisch concept van de master de werkvormen en de wijze van toetsing beschreven.

De aspecten van het sociaalconstructivisme zijn in de didactiek van deze master vertaald in zeven ontwerpprincipes.

1. Collectief leren in leerkringen

Collectief leren in leerkringen neemt in deze master een prominente plaats in. De leerkring heeft drie functies. Ten eerste wordt in de leerkring de impliciete persoonsgebonden kennis ('tacit knowledge') onder de loep genomen. Ten tweede ontwikkelen de studenten in de leerkring vaardigheden met betrekking tot het begeleiden van collega's. Ten derde vindt in

de leerkring gezamenlijk kennis creëren plaats ten aanzien van de inhoud die in de leerkring aan de orde komen.

2. Integratie van de kennisinhouden

In elke opdracht verzamelen de studenten informatie over en ten behoeve van de eigen context, expliciteren zij eigen betekenissen en zingeving op basis hiervan en hanteren daarbij relevante modellen en theorieën als extern referentiekader.

3. Relevantie en inbedding

Een vooraf afgesloten tripartiete overeenkomst tussen werkgever, student en opleiding ligt ten grondslag aan de opleiding.

4. Toenemende complexiteit

De studenten doen in situaties, die oplopen qua complexiteit, onderzoekservaring op. Zij oefenen hun rol als critical friend in situaties die variëren qua complexiteit.

5. Onderzoekend Leren en Innoveren

Onderzoekend Leren en Innoveren vormen de rode draad in deze master. Dit principe wordt zichtbaar in het toepassen van de onderzoekscyclus.

6. Activerende didactiek

In de master worden afwisselende werkvormen toegepast met veel ruimte voor eigen inbreng.

7. Toenemende zelfsturing

De opbouw van het programma beoogt een toenemende zelfsturing van de student. Bij de start ligt de nadruk op contactonderwijs. Naarmate de opleiding vordert, neemt het aandeel contactonderwijs af en nemen de uren voor zelfstudie toe.

Overwegingen

Het panel vindt het ontwerp om de doelstelling met het programma te verbinden een doorwrochte constructie. Dit geldt zowel de opzet van het programma als de onderwijsvormen en de toetsing van de onderdelen. Voor de toetsing heeft de opleiding voor de master Leren en Innoveren een aparte notitie opgesteld, aanvullend op het toetsplan van Marnix Academie als totaal.

In de uitwerking van het programma staan doelen en activiteiten soms door elkaar genoemd. Voor het panel geldt dit als een schoonheidsfoutje, gezien het totaal van de behandeling van dit facet, waar wel aandacht voor wordt gevraagd ter verbetering. Binnen de tripartiete overeenkomst is geregeld dat de beroepspraktijk een rol krijgt bij de facilitering én de toetsing. De opleiding houdt de eindverantwoordelijkheid bij de toetsing, maar de rol die de beroepspraktijk inneemt, c.q. kan innemen, dient verder doordacht te worden.

Als aandachtspunt geeft het panel de opleiding verder mee te letten op de congruentie tussen het geleerde en het in de praktijk brengen van het geleerde.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 2.2 'Relatie tussen doelstelling en programma' als voldoende.

4.2.3 Samenhang programma (facet 2.3)

Het beoogde programma is inhoudelijk samenhangend.

Bevindingen

De Marnix Academie kent voor deze opleiding een programmaopbouw via onderzoekslijnen. De onderzoekslijnen sluiten op elkaar aan en lopen in elkaar over waardoor samenhang in het programma gerealiseerd wordt.

De student verricht vanuit zijn eigen beroepspraktijk onderzoek. De student maakt ook zelf de samenhang inzichtelijk via zijn portfolio. Dankzij de tripartiete overeenkomst die met de werkgever van de student wordt opgesteld, wordt de samenhang met de beroepspraktijk gerealiseerd.

Overwegingen

De onderzoekslijnen geven samenhang aan het programma en zijn sterk bindende elementen gedurende de twee jaren, zo vindt het panel.

De opleiding kiest voor vijf onderzoeken die in elkaar overlopen en aanvullend op elkaar zijn. De integratie van de onderzoeken is naar de mening van het panel bepalend voor de diepgang van het onderzoek. Het panel heeft zijn voorkeur uitgesproken voor één onderzoeksproject dat resulteert in een master-werkstuk aan het eind van het tweede jaar. De opleiding is van mening dat door de opbouw van de onderzoeksprojecten de diepgang zeker wordt gehaald en dat door de gekozen opzet sprake kan zijn van enige herhaling die eventuele ontstane leemten op het spoor kunnen komen en teniet doen. Het panel dat al overtuigd was van de kwaliteit van het onderzoek, heeft zich laten overtuigen van de haalbaarheid van de door de opleiding gekozen opzet.

De samenhang acht het panel eerder te sterk dan te zwak aanwezig. Van de zelfsturende werking van de studenten verwacht de opleiding veel. Het evenwicht tussen de strakke structuur en de zelfsturing van de student kan bij te weinig zelfsturing door de student gemakkelijk overhellen naar de strakheid van de structuur. Het panel vraagt de opleiding dit punt in de gaten te houden en de zelfsturende student de ruimte te geven.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 2.3 'Samenhang programma' als voldoende.

4.2.4 Studielast (facet 2.4)

Het beoogde programma is studeerbaar doordat factoren die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Bevindingen

De studeerbaarheid is via periodisering vastgelegd en is gerelateerd aan een studielast die meetbaar is in studiepunten. In de opzet van het toetsplan wordt de studeerbaarheid in acht genomen. De opleiding hanteert, naar eigen schrijven, een verantwoorde normplanning voor de studie. Daarbij worden aan het behalen van opleidingsonderdelen studiepunten toegekend. Deze studiepunten worden gerelateerd aan een studielast, waarbij ervan uitgegaan wordt dat 1 studiepunt staat voor ongeveer 28 studiebelastingsuren. De opleidingsonderdelen worden dusdanig geprogrammeerd dat een evenwichtige opbouw van de studielast gerealiseerd wordt.

De master Leren en Innoveren maakt gebruik van de bestaande voorzieningen ten behoeve van registratie van studievoortgang. Informatievoorziening vindt plaats via de bestaande infrastructures zoals intranet en de elektronische leeromgeving.

De Marnix Academie hanteert als indicatoren voor studeerbaarheid:

- goede programmering van het rooster;
- een goede planning en organisatie van de toetsing;

- inzicht in studievoortgang;
- adequate tutoring;
- een samenhangende programmering.

Doorstroomnormen en rendementsnormen zijn uitgewerkt. Daarnaast biedt de academie voldoende mogelijkheden om te vertragen of te versnellen. De tutor speelt een belangrijke rol bij de advisering rond het studietraject.

De urenverdeling:

Periode	Contacttijd Totaal	waarvan			Zelfstudie en onderzoek	Totaal SBU	Studiepunten
		Groepsniveau	Leerkring	individueel			
1	87	66	17	4	165	252	9
2	64	35	24	5	216	280	10
3	79	56	18	5	229	308	11
4	60	30	18	12	360	420	15
5	60	30	18	12	360	420	15
Totalen	350	217	95	38	1330	1680	60

Overwegingen

Hert panel acht de studeerbaarheid verzekerd. De opzet en berekening die aan de studielast en studeerbaarheid ten grondslag liggen, zijn reëel. Een kanttekening die het panel wil maken gaat over de sterke wissel die op de beroepspraktijk wordt gelegd. Het panel adviseert daarom met name de *duurzame* betrokkenheid van de beroepspraktijk zorgvuldig te borgen in de af te sluiten tripartiete overeenkomst

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 2.4 'Studielast' als voldoende.

4.2.5 Instroom (facet 2.5)

Het beoogde programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten: hbo-master: bachelor en eventueel (inhoudelijke) selectie.

Bevindingen

De studenten die zich inschrijven voor de masteropleiding Leren en Innoveren worden inhoudelijk geselecteerd op basis van de volgende criteria:

- De student heeft minimaal 3 jaar gewerkt als leraar,
- De student heeft de intakeprocedure met een positief studieadvies afgerond. Het analytisch vermogen van de student wordt getoetst met behulp van een opdracht,
- De student heeft een werkplek die voldoet aan de eisen zoals die zijn omschreven in het programma.

De Marnix Academie heeft een evc-beleid.

Overwegingen

De instroomcriteria voldoen aan de wettelijk omschreven eisen. De vereiste werkervaring sluit aan bij het door de opleiding te bereiken masterniveau. Het panel heeft de notitie Intake- en evc procedure ingezien. Het evc-beleid acht het panel goed doordacht en nauwkeurig geformuleerd.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 2.5 'Instroom' als voldoende.

4.2.6 Duur (facet 2.6)

De opleiding voldoet aan formele eisen m.b.t. de omvang van het curriculum: hbo-master met minimaal 60 studiepunten.

Bevindingen

Het totaal aantal studiepunten voor de master Leren en Innoveren bedraagt 60 studiepunten.

Overwegingen

Het panel constateert dat het aantal studiepunten voldoet aan de formele criteria.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 2.6 'Duur' als voldoende.

4.2.7 Samenvattend oordeel onderwerp 2 Programma

Het panel acht onderwerp 2 Programma voldoende gezien de voldoende voor de onderliggende facetten.

4.3 Inzet personeel

4.3.1 Eisen hbo (facet 3.1)

De opleiding sluit aan bij de volgende criteria voor de inzet van personeel van een hbo-opleiding: Het onderwijs zal voor een belangrijk deel worden verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroepspraktijk.

Bevindingen

De academie beschikt over een personeelsbeleidsplan, waarin uiteengezet wordt hoe medewerkers een verbinding leggen tussen de opleiding en de beroepspraktijk. Door de lectoraten van de academie en de deelname van docenten in kenniskringen wordt de verbinding met de beroepspraktijk geborgd. Het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door de lectoren. De verbinding met de beroepspraktijk wordt als vast agendapunt besproken en bewaakt in de cyclus van de planning & reviewgesprekken. De hogeschool gebruikt haar structurele contacten met het werkveld bij het realiseren van de opleiding, zo kunnen onder meer gastdocenten ingezet worden. Alle medewerkers participeren in kenniskringen of kennisnetwerken waarin de beroepspraktijk het uitgangspunt vormt en/of zijn gepromoveerd op een wetenschappelijk onderzoek in de beroepspraktijk.

Overwegingen

Het panel beoordeelt de verbinding met de beroepspraktijk op verschillende manieren geborgd. Gesprekken met vertegenwoordigers uit de beroepspraktijk zijn een wezenlijk onderdeel van de tripartiete overeenkomst. De lectoren verbinden theorie en praktijk binnen de kenniskringen waartoe ze behoren. Vooral de combinatie hoog gekwalificeerd personeel en deelname aan praktijkactiviteiten spreekt het panel aan.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 3.1 'Eisen hbo als voldoende.

4.3.2 Kwantiteit personeel (facet 3.2)

*Er wordt voldoende capaciteit vrijgemaakt om de nieuwe opleiding te kunnen starten.
Er wordt voldoende capaciteit vrijgemaakt om de nieuwe opleiding te kunnen continueren*

Bevindingen

De academie beschikt over een actueel functiebouwwerk. Het systeem van personeelsplanning en toewijzing van jaartaken is operationeel: er zijn normeringen en kengetallen, onder meer inclusief een schil voor deskundigheidsbevordering. De academie realiseert 1:25 als docent-studentratio voor de master: dit is ruim voldoende inzet van personeel om de doelstellingen van de academie te realiseren.

De jaartaakbelasting van medewerkers is een vast, terugkerend agendapunt tijdens planning & review-gesprekken, waardoor eveneens tijdelijke bijsturing kan plaatsvinden. De werkdruk wordt middels regelmatig terugkerend welzijnsonderzoek gemeten, zodat bijsturing in de norm kan plaatsvinden.

Het primaire proces van onderwijzen en opleiden is sterk afhankelijk van het kunnen beschikken over voldoende medewerkers die dit onderwijs ontwikkelen, innoveren en uitdragen. De opleiding beschikt over professionele 'onderwijsondersteunende' medewerkers. Op basis van het functiegebouw zijn streefcijfers en richtlijnen geformuleerd

om het aantal medewerkers te kunnen bepalen dat ingezet wordt om de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Samenwerkingsovereenkomsten zijn opgesteld met Interactum en het NIVOZ om de kwantiteit en kwaliteit te kunnen garanderen. De opleiding kent een eigen personeelsbudget. Bij de start werkt de opleiding met een bestand van 6 kernlectoren/docenten, 6 á 7 tutoren, een opleidingsmanager en een aantal op afroep beschikbare expertdocenten. Daarnaast kan de opleiding, afhankelijk van mogelijke specifieke ontwikkelingsvragen van studenten, expert-docenten inhuren voor het verzorgen van gastcolleges. Voor de beoordeling van de afstudeertrajecten maakt de opleiding gebruik van gecommiteerden uit het werkveld.

Door de bijdrage van de betrokken hogescholen en universiteiten kan jaarlijks voldoende capaciteit worden vrijgemaakt en worden ingehuurd om voor de verzorging van het onderwijs zorg te dragen. De opleidingscoördinator brengt jaarlijks de gegevens in beeld die van belang zijn voor de berekening van de inzet van personeel. Dit wordt, eveneens jaarlijks, in de begroting opgenomen. De begroting besproken en vastgesteld door het College van Bestuur van de Marnix Academie.

Overwegingen

De inzet van het aantal personeelsleden acht het panel toereikend voor de verzorging van het onderwijs voor deze master. De docent-studentratio bedraagt 1:25.

De verscheidenheid van personeelsleden die uit de samenwerkende instellingen komen, kan heel divers zijn. Door een goed systeem van planning van teambijeenkomsten, door de onderlinge verbondenheid van de lectoren die op meer gebieden samenwerken buiten deze master om en door eenzelfde zienswijze op deze opleiding, denkt de opleiding versnippering in het opleidingsaanbod te voorkomen. Centraal staat de opleidingscoördinator in de opleiding. Het panel vindt dat de wijze van denken en handelen voldoende garantie bieden voor een eenheid in het werken bij de master Leren en Innoveren.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 3.2 'Kwantiteit personeel' als voldoende.

4.3.3 Kwaliteit personeel (facet 3.3)

Het in te zetten personeel is gekwalificeerd voor een inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma

Bevindingen

De academie zet gekwalificeerd personeel in: 70% beschikt over een afgeronde WO opleiding. De academie beschikt over een set van functiebeschrijvingen, waarin de resultaatgebieden en competenties beschreven zijn, inclusief een systematiek voor het vastleggen van prestatie-indicatoren (planning & review). Op basis van deze bestaande functiebeschrijvingen worden voor de master aanvullende rollen beschreven. In de normjaartaak van docenten is 10% vrijgemaakt voor professionalisering.

Ten aanzien van de master richt de opleidingsmanager het personeelsbeleid met name op de kernlectoren en -docenten, de tutoren en de expertdocenten die daadwerkelijk uitvoerend zijn in de opleiding. De bedoelde docenten zijn in alle gevallen werkzaam bij een hogeschool of een andere kennisinstelling. De opleiding eist dat de docenten hun deskundigheidsbevordering op hun normjaartaak deels aanwenden voor verbreding en

verdieping van kennis en vaardigheden die van belang zijn voor de master. De vergaderingen van het curriculumkernoverleg worden deels gebruikt voor intervisie. De opleidingscoördinator bespreekt het functioneren van en met de docenten mede aan de hand van de evaluatie-uitslagen. Naar aanleiding van dit gesprek wordt beslist of de inzet al dan niet wordt gecontinueerd. De opleidingsmanager houdt eenmaal per jaar een voortgangsgesprek met de (kern)docent(en). Dit gesprek heeft betrekking op: het functioneren in algemene zin, de kwaliteit van de uitgevoerde taken, de kennis en kunde van de kerndocent, de uitslagen van de gehouden evaluaties en de scholingsbehoefte en de leerwensen van de kerndocent.

De bewaking van de kwaliteit van de expert-docenten is een verantwoordelijkheid van de opleidingsmanager, die hierbij gebruik maakt van het advies van de kerndocenten, de evaluaties door de studenten en eigen observatie tijdens de gastcolleges.

Overwegingen

Het panel heeft vastgesteld dat de groep kerndocenten die de opleiding inhoudelijk draagt, bestaat uit intellectueel hoog gekwalificeerde docenten die merendeels gepromoveerd zijn. Het docententeam bestaat verder uit lectoren van het Intertactum samenwerkingsverband. Door de bijdrage van deze lectoren wordt aan de master 'Leren en Innoveren' een extra kwaliteitsimpuls toegevoegd waardoor het niveau van de master wordt gewaarborgd. De tutoren die verantwoordelijk zijn voor de begeleiding van studenten staan onder verantwoordelijkheid van de opleidingsmanager. Organisatorisch en kwalitatief heeft de Marnix Academie de opleiding strak in de hand.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 3.3 'Kwaliteit personeel' als voldoende.

4.3.4 Samenvattend oordeel onderwerp 3 Inzet personeel

Het panel acht onderwerp 3 Inzet personeel voldoende gezien de voldoende voor de onderliggende facetten.

4.4 Voorzieningen

4.4.1 Materiële voorzieningen (facet 4.1)

De beoogde huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Bevindingen

De Marnix Academie acht het van belang dat studenten en medewerkers kunnen leren en werken in een functionele en inspirerende omgeving. De huisvesting en materiële voorzieningen dienen de organisatie- en onderwijsdoelstellingen te faciliteren binnen de kaders van de wettelijke richtlijnen en de financiële mogelijkheden van de hogeschool. In de bedrijfsvoering dient tevens voldaan te worden aan de eisen van duurzame ontwikkeling. Zo wordt gebruik gemaakt van aardwarmte en zijn de kopiëerapparaten ingesteld op verantwoord gebruik van papier en toner.

Uit evaluaties van de studenten uit de initiële opleiding aan de Marnix Academie blijkt dat zij de faciliteiten zowel kwalitatief als kwantitatief toereikend ervaren. Ook de dienstverlening ter ondersteuning bij het gebruik van de faciliteiten kenmerkt zich volgens studenten door een deskundige en klantgerichte houding.

De ruimtes zijn afwisselend qua grootte ingedeeld en passend bij het onderwijsconcept: studieruimtes voor zelfstandig werken, kleine overlegruimtes, groepsruimtes, collegezalen voorzien van moderne presentatiemiddelen en specifiek ingerichte practicumruimtes. Ook is er een multifunctionele collegezaal met theaterfunctie en een mediatheek met annex een apart ict-lokaal. De ict-voorzieningen zijn aangesloten op Surfned. Nieuwe apparatuur is sinds 2006-2007 in gebruik genomen. Het aantal ict-werkplekken voor studenten voldoet aan de norm van één werkplek voor acht (voltijd)studenten.

De opleiding hanteert een elektronische leeromgeving ter ondersteuning van het onderwijsprogramma die plaats- en tijdonafhankelijk studeren mogelijk maakt. Hierin wordt ook het digitale portfolio van de student bijgehouden en door docenten beoordeeld.

De Marnix Academie heeft bij de start van het masterprogramma de beschikking over een bibliotheek-zoekmachinestroom, waardoor toegang wordt verkregen tot bibliografische informatie, abstracts en fulltext in binnen- en buitenland.

Overwegingen

Het panel is van mening dat gezien de uitbreiding van het aantal vierkante meters en de eisen die gesteld worden aan onderwijsruimtes en de klimaatbeheersing, de master van start kan gaan in ruimtes die afwisselend zijn qua grootte en passend bij het onderwijsconcept. Studieruimtes voor zelfstandig werken, kleine overlegruimtes, groepsruimtes en collegezalen zijn voorzien van moderne presentatiemiddelen. Tevens zijn specifiek ingerichte practicumruimtes aanwezig.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 4.1 'Materiële voorzieningen' als voldoende.

4.4.2 Studiebegeleiding (facet 4.2)

Er is voorzien in personele capaciteit voor studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten die adequaat zijn met het oog op de studievoortgang.

Bevindingen

De Marnix Academie is in eerste instantie voor de master Leren en Innoveren aangewezen op de bestaande voorzieningen en beschikbare administratieve processen. Specifiek voor de master worden er aanpassingen voorzien. Zo wordt er gestart met een voorlichting en intake voor aankomende studenten. In het eerste jaar zijn twee formele studievoortgangsgesprekken voorzien. Deze gesprekken worden gevoerd tussen student en de coördinerend docent of tutor. De gesprekken resulteren in een niet-bindend studieadvies. Eén tutor is aanwezig voor 6 studenten. De direct leidinggevende van de student is betrokken bij de herijking van de tripartiete overeenkomst.

Van belang voor de begeleiding van de studievoortgang zijn de reguliere bijeenkomsten, waarbinnen ruimte is voor het werken in de tutorgroep / leerkringen. De tutor, die de student begeleidt met de onderzoeksprojecten, onderhoudt regelmatig en intensief contact met de student. Deze docent is de contactpersoon tussen de opleiding en de school waar de student werkzaam is of waar de student het project uitvoert.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de begeleiding van de studenten intensief van aard is door de inbreng van schoolontwikkelingsvragen. De vragen zullen per student verschillen. Een bundeling van gelijkgestemde vragen kan eventueel een opdeling in groepjes studenten mogelijk maken, maar daar kan op voorhand geen rekening mee worden gehouden in de opzet van de begeleiding. Dat realiseert de opleiding zich, gezien de aanwezigheid van één tutor op 6 studenten.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 4.2 'Studiebegeleiding' als voldoende.

4.4.3 Samenvattend oordeel onderwerp 4 Voorzieningen

Het panel acht onderwerp 4 Voorzieningen voldoende gezien de voldoende voor de onderliggende facetten.

4.5 Interne kwaliteitszorg

4.5.1 Systematische aanpak (facet 5.1)

Er is voorzien in een systeem van interne kwaliteitszorg, waarbij mede aan de hand van toetsbare streefdoelen en periodieke evaluaties verbetermaatregelen worden getroffen.

Bevindingen

De Marnix Academie heeft toetsbare streefdoelen geformuleerd als het gaat om de rendementsaspecten voor de master en voorziet in een systeem om deze te meten.

Het kwaliteitszorgsysteem voorziet in vijf basiselementen:

- 1) het hanteren van een visie op kwaliteit;
- 2) het beheersen van kwaliteit via handboeken en procedures;
- 3) het meten van kwaliteit via onder meer schriftelijke en mondelinge evaluaties;
- 4) het verbeteren van kwaliteit via procesmanagement;
- 5) het borgen van kwaliteit via procesmanagement, een breed gedragen gedeelde visie, verantwoording, deskundigheidsbevordering en een aantoonbare plan-do-check-act cyclus.

Het evalueren van toetsbare streefdoelen is geen doel op zichzelf, maar een instrument dat ingezet wordt om een continue verbetercyclus in gang te houden. Het systeem van kwaliteitszorg is erop gericht de organisatie en haar onderwijsaanbod scherp te houden op de behoeften van de verschillende stakeholders. De evaluatieprocedures zijn planmatig opgezet zodat de juiste aspecten bij de juiste doelgroepen onderzocht worden.

Het intern kwaliteitszorgsysteem dat voldoet aan eigen kwaliteitscriteria, voorziet erin dat zowel de opleiding als de gehele organisatie geëvalueerd wordt. De Marnix Academie heeft een geautomatiseerd systeem in gebruik genomen (najaar 2007) voor het beheren van alle documenten die aan het kwaliteitszorgsysteem gerelateerd zijn.

Om zowel de opleiding als de gehele organisatie te kunnen evalueren, zijn er prestatie-indicatoren opgesteld en streefdoelen vastgesteld. De master is daarin opgenomen.

Ook is een aanvang gemaakt met het vastleggen van procesbeschrijvingen, om eenduidige werkafspraken te maken, kwaliteitscriteria te borgen en doelstellingen te kunnen meten.

De verantwoordelijkheid voor evaluaties en de opvolging ervan ligt daar waar de verantwoordelijkheid voor kwaliteit in de visie van de Marnix Academie hoort te liggen, namelijk in de lijn bij de opleidingsmanager van deze master.

Overwegingen

Het panel heeft het kwaliteitshandboek bekeken, evenals de uitwerking van het handboek voor de master Leren en Innoveren. De toepassing van het systeem op de lerarenopleiding basisonderwijs werkt goed en geeft het panel het vertrouwen dat ook voor de master het systeem op een juiste wijze wordt toegepast.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 5.1 'Systematische aanpak' als voldoende.

4.5.2 Betrokkenheid (facet 5.2)

Bij de interne kwaliteitszorg zullen medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief worden betrokken.

Bevindingen

De academie kent klanten en verschillende stakeholders. Binnen de visie op kwaliteit van de Marnix Academie is het evident dat de bedoelde doelgroepen betrokken zijn bij interne kwaliteitszorg en hierin in meer of mindere mate actief zijn.

Medewerkers leveren de kwaliteit van de dienstverlening en hun deskundigheid staat daarin centraal. Hun professionele handelen geeft weer hoe betrokken zij zijn bij de zorg voor de kwaliteit van de opleiding en de organisatie. Taken en verantwoordelijkheden met betrekking tot kwaliteitsborging en –verbetering zijn verdeeld over diverse interne overlegorganen binnen de Marnix Academie, zoals de opleidingscommissie, het managementoverleg en teamoverleg.

Studenten van de master worden betrokken door deelname aan schriftelijke programma-evaluaties, maar ook door deelname aan het kwaliteitsoverleg en de opleidingscommissie. Alumni zijn in de kwaliteitszorgdefinitie van de Marnix Academie de groep studenten die niet langer dan twee jaar geleden afstudeerden. Daarna worden zij geacht tot het werkveld te behoren. De Marnix Academie streeft naar een blijvende relatie met haar afgestudeerden door hierin een aanbod te presenteren waardoor de alumnus zijn verdere professionalisering via het Marnix Onderwijscentrum inhoud kan geven en blijft reflecteren op de kwaliteit van academie als kennisorganisatie.

Het afnemend beroepenveld is door de opzet van de master betrokken via de tripartiete overeenkomst. De hogeschool werkt daarnaast met een veldadviesraad, waarin de kwaliteit van de opleiding zowel op beleidsmatig als op uitvoerend niveau centraal staat.

Overwegingen

Het panel constateert dat alle gevraagde geledingen bij de kwaliteitszorg van de opleiding zijn betrokken.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 5.2 'Betrokkenheid' als voldoende.

4.5.3 Samenvattend oordeel onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Het panel acht onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg voldoende gezien de voldoende voor de onderliggende facetten.

4.6 Continuïteit

4.6.1 Afstudeergarantie (facet 6.1)

De instelling geeft aan studenten de garantie dat het programma volledig kan worden doorlopen.

Bevindingen

De Marnix Academie biedt financiële zekerheid voor continuïteit gedurende minimaal twee maal de opleidingsduur van de masteropleiding. Daarnaast stoeft de afstudeergarantie op de samenwerkingsovereenkomst tussen de Interactum-hogescholen. Deze overeenkomst heeft een looptijd die de geldigheidsduur van de te verkrijgen accreditatie ruimschoots overtreft. Ook zijn in de overeenkomst wederzijdse verplichtingen van financiële en personele aard vastgelegd, die in kwalitatieve en kwantitatieve zin de basis zijn voor de afstudeergarantie.

Overwegingen

Het panel acht de afstudeergarantie toereikend.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 6.1 'Afstudeergarantie' als voldoende.

4.6.2 Investerings (facet 6.2)

De voorziene investeringen zijn toereikend om de opleiding (inclusief voorzieningen) tot stand te brengen.

Bevindingen

De Marnix Academie beschikt over de noodzakelijke voorzieningen en er vinden continu investeringen plaats om deze voorzieningen op niveau te houden en te verbeteren. Voor de masteropleiding binnen de hogeschool betekent dit dat de benodigde faciliteiten beschikbaar zijn en dat er geen aanvullende investeringen hoeven plaats te vinden. Investerings die gedaan worden in ontwikkeltijd en deskundigheidsbevordering zijn opgenomen in de meerjarenbegroting van de master Leren en Innoveren.

Overwegingen

De masteropleiding behoeft nauwelijks investeringen. De investeringen die noodzakelijk zijn op het gebied van ontwikkeltijd en deskundigheidsbevordering vormen voor de Marnix Academie geen probleem, zo stelt het panel vast.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 6.2 'Investerings' als voldoende.

4.6.3 Financiële voorzieningen (facet 6.3)

De financiële voorzieningen voor de gecalculeerde negatieve resultaten zijn voldoende voor dekking van de aanloopverliezen.

Bevindingen

De Marnix Academie heeft een financiële positie, die voldoende is om de gecalculeerde aanloopverliezen te kunnen dragen. Per jaar wordt een percentage financiële middelen ter beschikking gesteld voor activiteiten op het gebied van onderwijsinnovatie. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de samenwerkende partners mede investeren in de ontwikkelkosten. Bij de bepaling van de financiële meerjarenbegroting voor de master Leren en Innoveren zijn onder meer als richtlijnen genomen:

- een instroom van 25 studenten in 2008/2009 en daarna jaarlijks minimaal 30 studenten. Dit is het aantal verwachte benodigde studenten voor het behalen van een break-even resultaat;
- een uitval van maximaal 20% in het 1e jaar en geen uitval in het 2e jaar;
- een rijksbijdrage onderwijs per onderwijsvragende op basis van het hoge standaard bekostigingstarief, dat in juni 2007 voor het laatst is vastgesteld en een rijksbijdrage huisvesting per onderwijsvragende, die gelijk is gesteld aan de huidige bijdrage voor de bachelor pabo-opleiding;
- een overgangsregeling in verband met de t-2 bekostiging, een collegegeld van €1200,- in 2008/2009, indexatie van de rijksbijdrage, collegegelden en kosten met 3% per jaar.

De Marnix Academie houdt rekening met een bijdrage van het werkveld van nihil. Verder hanteert de opleiding gebruikelijke financiële regels.

Overwegingen

Het panel heeft de begroting ingezien en heeft geconstateerd dat de meerjarenbegroting voor deze masteropleiding uitgaat van reële veronderstellingen en bedragen. Alle kosten zijn in de begroting meegenomen, ook de kosten die de opleiding maakt voor het gebruik van de huisvesting en de facilitaire diensten.

Conclusie

Het panel beoordeelt het facet 6.3 'Financiële voorzieningen' als voldoende.

4.6.4 Samenvattend oordeel onderwerp 6 Continuïteit

Het panel acht onderwerp 6 Continuïteit voldoende gezien de voldoende voor de onderliggende facetten.

5 Overzicht advies

De onderstaande tabel geeft per onderwerp en per facet het oordeel van het panel uit hoofdstuk 4 weer.

Onderwerp	Oordeel	Facet	Oordeel
1 Doelstellingen	V	1.1 Domeinspecifieke eisen	V
		1.2 Master	V
		1.3 Oriëntatie hbo	V
2 Programma	V	2.1 Eisen hbo	V
		2.2 Relatie doelstellingen - programma	V
		2.3 Samenhang programma	V
		2.4 Studielast	V
		2.5 Instroom	V
		2.6 Duur	V
3 Inzet personeel	V	3.1 Eisen hbo	V
		3.2 Kwantiteit	V
		3.3 Kwaliteit	V
4 Voorzieningen	V	4.1 Materiële voorzieningen	V
		4.2 Studiebegeleiding	V
5 Interne kwaliteitszorg	V	5.1 Systematische aanpak	V
		5.2 Betrokkenheid	V
6 Continuïteit	V	6.1 Afstudeergarantie	V
		6.2 Investerings	V
		6.3 Financiële voorzieningen	V

V = voldoende

O = onvoldoende

Bijlage 1: Samenstelling panel

Voorzitter

Prof. dr. Marc Vermeulen is hoogleraar onderwijssociologie Universiteit van Tilburg en Open Universiteit. Hij is directeur van het aan de Universiteit van Tilburg gelieerde onderzoeksinstituut IVA en academic director van de opleiding Strategisch onderwijsmanagement bij de TiasNimbas Business School van de universiteiten van Tilburg en Eindhoven.

Vermeulen is betrokken bij beleidsonderzoek en –advies op het gebied van onderwijs. Hij heeft internationale werkervaring op het gebied van onderwijsstelsel- en organisatievraagstukken. Hij is lid dagelijks bestuur Stichting Beroepskwaliteit Leraren en lid van de Raad van Toezicht Stichting Signum in 's Hertogenbosch (kinderopvang en primair onderwijs). Hij maakte deel uit van de tijdelijke adviescommissie Leraren (Commissie Rinnooy Kan, 2007).

Panellid

Prof. dr. Theo Bergen (1942) studeerde onderwijskunde en promoveerde in 1981 aan de Radboud Universiteit te Nijmegen. In de periode 1993 - 2005 is hij als hoogleraar en wetenschappelijk directeur verbonden geweest aan de Universitaire Lerarenopleiding van de Radboud Universiteit Nijmegen. Sinds 2006 is hij als hoogleraar onderwijskunde verbonden aan de Lerarenopleiding van de Technische Universiteit Eindhoven en is onderwijsdirecteur van de tweejarige educatieve master Science education Technische Universiteit Eindhoven,.

Hij is voorzitter van de divisie Lerarenopleiding en Leraarsgedrag van de VOR (Vereniging voor Onderwijsresearch) en voorzitter van de VELON (Vereniging Lerarenopleiders Nederland).

Panellid

Arie C. de Bruin (1947), voorzitter college van bestuur van de Stichting Kind en Onderwijs Rotterdam (een stichting voor christelijk primair onderwijs). Hij kwam in 1968 van de kweekschool, studeerde mo-b pedagogiek en heeft diverse directiefuncties in het onderwijs bekleed, zowel in het primair onderwijs als in het hbo. Hij was ook docent onderwijskunde en pedagogiek en trainer bij managementopleidingen. De Stichting Kind en Onderwijs Rotterdam verzorgt primair onderwijs op 28 christelijke scholen in Rotterdam-Noord en is één van de voorlopers op het terrein van "Opleiden in School". Door deelname aan de landelijke Dieptepilot is een volledig duaal opleidingstraject ontwikkeld voor 3e en 4e jaars pabo-studenten. De stichting kenmerkt zich door een actief beleid als het gaat om de ontwikkeling van de (levensbeschouwelijke) identiteit van scholen in een multiculturele stedelijke omgeving.

Panellid

Drs. Peter Nieuwstraten (1952), voorzitter college van bestuur scholengroep Piter Jelles, studeerde wiskunde in Leiden en economie in Rotterdam. Sindsdien is hij in of voor het voortgezet onderwijs werkzaam geweest. Zo was hij onder meer beleidsmedewerker bij de Algemene Vereniging van Scholleiders (een voorloper van de huidige vo-raad) en Algemeen Directeur Voortgezet Onderwijs bij het openbaar onderwijs in Rotterdam. Nu is hij voorzitter college van bestuur van Piter Jelles in Leeuwarden. Piter Jelles is een scholengroep van negen scholen die zich kenmerkt door haar innovatieagenda op

personeelsgebied en onderwijsontwikkeling. De scholen zijn allen verschillend van elkaar, bijvoorbeeld door hun concept (Montessori, Dalton). Tot Piter Jelles behoren ook twee zeer innovatieve scholen, Impulse en Mplooi (vo/mbo), die beiden zijn gebaseerd op het sociaalconstructivisme. Eind jaren negentig was Peter Nieuwstraten één van de oprichter van de School of Education in Leeuwarden. Daarmee aan de basis staand van het duale opleidingstraject voor leraren.

Panellid

Prof. dr. Eric B.P. Verbiest, (1946), Lector Fontys Hogescholen voor schoolontwikkeling en schoolmanagement, Gastprofessor Universiteit Antwerpen voor onderwijsinnovatie.

Verbiest heeft uitgebreide theoretische kennis van en (internationale) praktische ervaring in en schoolorganisatieontwikkeling, in het ontwikkelen en implementeren van programma's voor de professionalisering van schoolleiders en in praktijkgericht onderzoek.

De ervaring omvat procesbegeleiding, ontwikkelen van strategieën voor schoolvernieuwing, toepassing van diagnostische instrumenten en training in managementvaardigheden.

Daarnaast uitgebreide ervaring in het ontwikkelen van curricula voor lerarenopleidingen op het terrein van sociale vaardigheden, sociale wetenschappen en filosofie.

Secretaris en procescoördinatoren

Mirjam Woutersen en Rik Belmans, beleidsmedewerkers NVAO, procescoördinatoren.

Kees van de Meent, secretaris.

Alle panelleden hebben een onafhankelijkheidsverklaring ingevuld en ondertekend.

Bijlage 2: Programma site visit

Het panel heeft een bezoek gebracht aan de locatie op 18 januari 2008 voor de toetsing van de nieuwe opleiding hbo-master Leren en Innoveren Pc hogeschool lerarenopleiding basisonderwijs Marnix Academie

Locatie: Utrecht, Vogelsanglaan 1

Programma

9.00 uur: Besloten vergadering panel en documentstudie (Lokaal A 1.15)

10.45-11.30 uur: Sessie 1: gesprek met bestuurlijk verantwoordelijken (Lokaal A 1.14)

Drs. K. Aardse, *voorzitter College van Bestuur Marnix Academie*

Mw Drs B.E. de Kort, *lid College van Bestuur Marnix Academie*

Dhr H. Renting, *opleidingsmanager Master L&I*

Mw Drs V.C. Donker, *adviseur Kwaliteitszorg Marnix Academie*

11.30-13.00 uur: Sessie 2: gesprek met inhoudelijk verantwoordelijken en docenten
(Lokaal A.14)

Dhr H. Renting, *opleidingsmanager Master L&I*

Mw Dr. M. Vermeulen, *lector "Kantelende Kennis" (Interactum) en directeur SBL*

Dr. J. Castelijns, *lector "Kantelende Kennis"(Interactum) en onderzoeksleider "bekwaamheid en kwaliteit"(NIVOZ)*

Dr. Bob Koster, *lector "Kantelende Kennis"(Interactum) en lerarenopleider*

Drs. B. W.P. van den Berg, *lector "dynamische identiteitsontwikkeling"(Marnix Academie)*

Drs. W. Roelofs, *lector 'Academische basisschool' (Hogeschool Domstad) en senior adviseur KPC-groep*

Mw Dr. J.J.M. Geldens, *associate lector "leren in leerwerk gemeenschappen" (Hogeschool de Kempel)*

Mw. Dr. J. van der Hoeven, *Onderzoeksleider "nieuwe onderwijspraktijken als preventie"(NIVOZ)*

Mw H.M.H. de Rooij, *Hogeschooldocent (Hogeschool Domstad)*

13.00-13.30 uur: Lunch (Lokaal A 1.15 voor het panel, in het restaurant voor overige aanwezigen)

13.30-14.15 uur: Sessie 3: gesprek met externe partners (Lokaal A 1.14)

Dhr T.H. van den Akker, *lid CvB Pedagogische Hogeschool de Kempel*

Dhr M. Denters, *voorzitter College van Bestuur IPABO*

Mw A. v.d. Velden – Westervelt, *College van Bestuur Hogeschool Domstad*

Dhr H.C.M. Mulders, *Voorzitter College van Bestuur Hogeschool Edith Stein*

Prof. Dr. L.M. Stevens, *Directeur NIVOZ*

Dr. K. van Veen, *projectleider Expertisecentrum Leren van Docenten Leiden*

14.30-15.15 uur: Sessie 4: gesprek met vertegenwoordiging werkveld (Lokaal A 1.14)

Mw M.G.M. Hollman, *onderwijsmanager ROC ASA Zorg en Welzijn*
Dhr J. Rozema, *directeur Liefland College Utrecht*
Dhr E.C.J.M. Dekker, *bovenschools directeur KPOA Huizen*
Mw drs. M. Elings, *leerkracht De Wonderboom PCBO Amersfoort*
Dhr M.A. Wesseloo, *algemeen directeur P.C.O Gelderse Vallei*
Mw. Drs. M.C. van der Meer, *Meridiaan College het Stroomland*

15.15-17.00 uur: Besloten overleg panel, waarbinnen:

15.30-15.45 uur: aanvullend gesprek met bestuurders (Lokaal A 1.15)

Drs. K. Aardse, *voorzitter College van Bestuur Marnix Academie*
Mw Drs B.E. de Kort, *lid College van Bestuur Marnix Academie*

Bijlage 3: Overzicht van bestudeerde documenten

Informatiedossier opleiding/instelling

Algemeen

- 1 Samenwerkingsovereenkomst Interactumpartners
- 2 Samenwerkingsovereenkomst NIVOZ
- 3 Didactisch ontwerp
- 4 Inpassingsnota

1. Doelstellingen

- 3 Didactisch Ontwerp
- 5 Master *Leren & Innoveren*: relatie Dublin-descriptoren, SBL Competenties en eindkwalificaties
- 6 Dublin-descriptoren (bron website www.nvao.nl)
- 7 Onderzoeksverslag Teacher Leadership Leren en Innoveren
- 8 Samenvatting internationaal perspectief
- 9 Verslag veldraadpleging
- 10 Overzicht overlegvorm master
- 11 Vitale Beelden, opleidingsdidactiek Marnix Academie
- * LPBO (2006). Educatieve Masteropleidingen. Beeld van de behoefte, (www.lpbo.nl).
- * HBO-Raad (2006). Kwaliteit vraagt keuzes. Den Haag: HBORraad, (www.hborraad.nl), ter inzage

2. Programma

- 2 Didactisch Ontwerp master
- 4 Inpassingsnota
- 12 Matrix opleidingsprogramma
- 13 Literatuurlijst
- 14 Programma – totaal overzicht en uitwerkingen
- 15 Matrix periode 1 t/m 5
- 16 Studielast eerste en tweede jaar
- 17 Toetsbeleid 2007-2010 Marnix Academie
- 18 Appendix toetsbeleid master
- 19 Toetsplan voor de master
- 20 Onderwijs- en Examenregeling master
- 21 Intakeprocedure en EVC procedure, bijlage bij OER master
- 22 Eisen aan de werkplek, bijlage bij OER master

3. Inzet van personeel

- 1 Samenwerkingsovereenkomst Interactumpartners
- 2 Samenwerkingsovereenkomst NIVOZ
- 23 Overzicht van de in te zetten medewerkers en Curricula Vitae van de medewerkers
- 24 Personeelsbeleidsplan *Perspectief op competentie en kwaliteit, 2005 -2008*

4. Voorzieningen

- 20 Onderwijs- en Examenregeling master
- 21 Intakeprocedure, bijlage bij OER master

- 22 EVC procedure, bijlage bij OER master
- 25 Jaarverslag 2006 (bijgevoegd), pagina 51/52

5. Interne Kwaliteitszorg

- 4 Inbeddingsnota master
- 10 Overlegvorm master *Leren en Innoveren*
- 26 Samenstelling veldadviesraad
- 27 Reglement opleidingscommissie

6. Conditie voor Continuïteit

- 1 Samenwerkingsovereenkomst Interactumpartners
- 4 Inbeddingsnota master
- 25 Jaarverslag 2006 (bijgevoegd), pagina 51/52

Documenten beschikbaar gesteld tijdens locatiebezoek

TITEL	SUBTITEL	AUTEUR	SOORT DOCUMENT
Leren onderwijzen in een werkplekomgeving	Een meervoudige casestudy naar kenmerken van krachtige werkplekleeromgevingen voor aanstaande leraren basisonderwijs	Jeannette J.M. Geldens	Boek
Op zoek naar de kenmerken van een krachtige werkplekleeromgeving voor aanstaande leraren in de basisschool		Jeannette Geldens Herman L. Popeijus Theo Bergen	Artikel uit: Velon jrg 24(2) 2003
Samen opleiden: een gedeelde verantwoordelijkheid		Herman E. Popeijus Jeannette Geldens	Artikel uit: Velon jrg 27(3) 2006
De school als professionele organisatie	Opbrengsten van vijf jaar Kortlopend Onderwijsonderzoek (1998-2002)	Ramona van der Linden Christa Teurlings Marjan	Boek

		Vermeulen	
Tijdschrift voor Hoger Onderwijs			Boek Jaargan 24 - 2006/2 Uitgeverij Lemma
Nieuw leren waarderen	Een literatuuronderzoek naar effecten van nieuwe vormen van leren in het voortgezet onderwijs		Boek Schoolmanagers vo
Handboek Effectief opleiden	Hoofdstuk 1.9-2 Duurzame ontwikkeling van competenties: naar een samenhangend leerbeleid	C. Teurlings M. Vermeulen H. Wiersma	Boekje December 2003
Teamleren in het hbo	Praktische hulp bij teamontwikkeling		Brochure Mobiliteits Fonds
Handboek Schoolorganisatie en onderwijsmanagement	Theorieën en modellen over organisaties en leiding geven	Marjan Vermeulen Rob Vink	Gekopieerd en ingebonden document Mei 2002

Docenten leren reflecteren	Systematische reflectie in de opleiding en begeleiding van leraren	Fred Korthagen Bob Koster Ko Melief Anke Tigchelaar	Boek
Lerarenopleiders onder de loep	De ontwikkeling van een beroepsprofiel voor lerarenopleiders en het effect van het kennisnemen daarvan op hun zelfdiagnose	Bob Koster	Boek
Ontwikkeling door onderzoek	Een handreiking voor leraren	Ton Kallenberg Bob Koster Jeroen Onstenk Wybren Scheepsma	Boek
Steunen Leren Stimuleren	Praktijkboek voor begeleiding van docenten	Frits Achterberg Bob Koster	Boek
European Journal of Teacher Education	Volume 21 Number 1 1998		Boek
European Journal of Teacher Education	Vol. 19, No 3, 1996 New forms of partnership between schools and teacher education institutes in The Netherlands	Bob Koster	Geniet hoofdstuk

European Journal of Teacher Education	Volume 24 Number 3 2001		Boek
Meso magazine 157	Tijdschrift voor schoolorganisatie en onderwijsmanagement voor VO/BVE 27e jaargang nummer 157, december 2007		Tijdschrift
Teacher Educators Working on their own professional development	Goals, activities and outcomes of a project for the professional development of teacher educators	Bob Koster	2 e-mail berichten Uitdraai (29 pagina's)
Innodata Monographs 12	The attunement strategy: Reclaiming children's motivation by responsive instruction	Luc Stevens Wim van Werkhoven Jos Castelijns	Boekje
Kantelende Kennis	Integrale ontwikkeling van scholen en opleiding	Jos Castelijns Bob Koster Marjan Vermeulen	Boekje Uitgave april 2004
Leerlingportfolio's en hun betekenis voor het leerproces	Verslag van een schoolontwikkelingsproject in het primair onderwijs	Jos Castelijns Brenda Kenter José van Loo	Boek
De diepte in met leerlingportfolio's	Praktijkervaringen in het basisonderwijs	Jos Castelijns Brenda Kenter	Boek
Uitdagend onderwijs	Leraar en leerling in een interactieve leeromgeving	Jos Castelijns Auktje Jager	Boek
Beelden van bekwaamheid	Een onderzoek naar de implementatie en effecten van het programma "Responsieve instructie" voor leerkrachten in groep 2 van de basisschool	J.H.M. Castelijns	Boek
Educational Leadership	Social & Emotional learning		Tijdschrift Volume 54, no. 8 May 1997
Emotional and behavioural difficulties	Formerly "Therapeutic care and education" a multi-disciplinary journal The journal of the association of workers for children with emotional and behavioural difficulties		Tijdschrift Volume 1, no.1 Spring 1996
Heilpädagogische Forschung	Zeitschrift für pädagogik und psychologie Behinderter		Tijdschrift Band XXII, Heft 4 Dezember 1996
Interactive instruction to prevent attention problems in		Luc Stevens Wim van Werkhoven	Kopie uit: Learning Environments

class		Karel Stokking Jos Castelijns Auktje Jager	Research 3: 265 - 286, 2001
Learning potential assessment and cognitive training:	Actual research an perspectives in theory building and methodology	G.M. van der Aalsvoort W.C.M. Resing A.J.J.M. Ruijsenaars	Kopie uit: Advances in cognition and educational practice Volume 7, 2002

Overige documenten

Publicaties Drs Bas van den Berg, lector Marnix Academie

Als leren een feest wordt, lektorale rede Marnix Academie, 24 november 2004

Als ogen oplichten, feestbundel tgv 150 jaar christelijk opleidingsonderwijs en 20 jaar Marnix Academie, november 2004

Geloof je het zelf, Levensbeschouwelijk leren in het Primair Onderwijs, uitgeverij Coutinho, 2007

Verhalen Verbinden, Ruimte voor vertellen op school, CPS Onderwijsontwikkeling en advies, 2007

Identiteit in beweging, Op zoek naar een geleefde en leefbare identiteit op basisscholen, bewerking uit 2007 van artikelen van Riemke Leusink in Bulletin 2000-2001

Ithaka, Inspiratiebronnen voor Ethiek, 2007

Publicaties drs. Winfried Roelofs, lector Hogeschool Domstad

Authentiek Opleiden in scholen, KPC Groep, 2003

Offensief Innoveren, leiding geven aan Innovatieprocessen in het hoger onderwijs, KPC Groep 2004

De academische basisschool, innovatie van school en lerarenopleiding, KPC Groep 2006

Publicaties dr. José van der Hoeven, Nederlands Instituut voor Onderwijs en Opvoedingszaken

Childrens composing, proefschrift Universiteit Utrecht, 11 november 1997

PPON28, Balans van het Schrijfonderwijs op de Basisschool, Citogroep, 1999

Infobulletin voor docenten in het Voorgezet Onderwijs, april 2006

Traject Welzijn, uitgaven over Beroepsvorming, leermiddelen voor het sociaal-agogisch werk van het middelbaar beroepsonderwijs.

Artikelen:

Differences in Writing Performance (Studies in Writing, vol. 4, Knowing What to Write, Amsterdam University Press) 1999

Welbevinden en motivatie van leerlingen, een vergelijking tussen traditionele en progressieve

scholen, concept januari 2008

Childrens Composing (Theories, Models and Methodology in writing research, Amsterdam University Press) 1996

Leren kan overal, een verkenningsnotitie voor het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, november 2005

nederlands- vlaamse accreditatie organisatie

Publicatie Prof. dr. Luc Stevens (NIVOZ) (red.)

Leraar, wie ben je, Nivoz Thema's deel 7, 2008

Bijlage 4: Lijst met afkortingen

ACLIC Universiteit	Amsterdam Center for Language and Communication, Universiteit Amsterdam
AERA	American Educational Research Association
AISHE	Auditing Instrument for Sustainability in Higher Education
ANECA	Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación
AOb	Algemene Onderwijsbond
APS	Algemeen Pedagogisch Studiecentrum
ARBO	Arbeidsomstandighedenwet in het Onderwijs
ASCD	Association for Supervision and Curriculum Development
ASKO	Amsterdamse Stichtingen voor Katholiek onderwijs
ATM	Assistent to the Manager
AV	Audiovisuele middelen
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWT	Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid
BaMa-stelsel	Bachelor Master - stelsel
BB	Bovenbouw
BIO	Wet Beroepen in het Onderwijs
BSA	Bindend studieadvies
BVE	Beroepsonderwijs en Volwassenen Educatie
C&P	Communicatie en Publicaties
CAO-HBO	Collectieve Arbeidsovereenkomst voor het Hoger Beroepsonderwijs
CASE/IMS	Contextuele Analyse School Evaluatie/Informatie Management Systeem
CDIT	Community Development International Team
CGI	Criteriumgericht Interview
CINOP	CINOP is een onafhankelijk, (inter)nationaal onderzoeks- en adviesbureau op het gebied van opleiden en ontwikkelen.
CITO	Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling
CKO	Curriculum kernoverleg
CLU	Centrum voor Leermiddelenstudies Utrecht
CMHF	Centrale voor Middelbare en Hogere Functionarissen
CNS Basisschool	Christelijk Nationale School voor basisonderwijs
COLOM	Commissie Opleiding & Loopbaanontwikkeling
CPOW	De Stichting CPOW is het bevoegd gezag van Oecumenische, Protestants Christelijke en Rooms Katholieke scholen in Purmerend
CPS	Christelijk Pedagogisch Studiecentrum
CvB	College van Bestuur
DCBO	Diploma Christelijk Basisonderwijs
DLIADT	Dun Laoghaire Institute of Art, Design and Technology
Docent HKP/MOb	Docent Hogere Kaderopleiding Pedagogiek / Middelbare Opleiding B-acte
DRS Magazine	De Reformatorische School Magazine

E&S organisatie-adviseurs	Organisatie adviesbureau Elbersen en Simonsma
EARLI-JURE Conference	Junior Researchers (JURE) of European Association for Research on Learning and Instruction (EARLI)

ECABO	ECABO is het 'kenniscentrum beroepsonderwijs bedrijfsleven' voor de economisch/administratieve, ICT- en veiligheidsberoepen
ECDL	European Digital Driving License
ECN	Expertisecentrum Nederlands
ECTS	European Credit Transfer System
Edith Stein / OCT	Edith Stein Hogeschool / Onderwijscentrum Twente
Educom	Educatieve opleidingen in Zuid-holland
EFA	Educatieve Faculteit Amsterdam
EFQM	European Foundation for Quality Management
ELO	Elektronische Leeromgeving
EU	Europese Unie
EUA	European University Association
EURASHE	European Association of Institutions in Higher Education
EVC	Elders Verworven Competenties
Exp.bijeenk	Expertbijeenkomsten
F2F-tijd	Face to face tijd
FIK2 Dyslexie	FIK2 is een didactisch onderzoek naar dyslexie. Er wordt gekeken naar de volgende vijf gebieden: <ol style="list-style-type: none"> 1. Fonologische verwerking 2. Algemene Intelligentie 3. Verworven Kennis 4. Toepassen van kennis 5. Werkhouding Afgekort heten deze vijf gebieden het FIK-2 principe (F: fonologische verwerking, K: kennis verwerven, T: toepassen van kennis, I: intelligentie en W: werkhouding)
FPU	Flexibel Pensioen en Uittreden
FSA	Financiële- en studentenadministratie
FTE	Fulltime-equivalent
HAVO	Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs
HBO	Hoger Beroeps Onderwijs
HBS-b	Hogere Burger School-beta
HETAC	Higher Education & Training Awards Council
HO-niveau	Hoger Onderwijs niveau
HOOP 2004	Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan 2004
HPO	Hoger Pedagogisch Onderwijs
HRM	Human Resource Management
HZP	Hoogzelfsturende programmering
IB-ers	Intern begeleiders
ICO	Interne opleidingscoördinatoren
ICO ISOR CLU Universiteit Utrecht	Interuniversitair Centrum voor Onderwijskundig onderzoek Disciplinegroep Onderwijskunde en Centrum Leermiddelenstudie aan de Universiteit van Utrecht

ICT	Informatie en Communicatie Technologie
IDV	Integrated Data Viewer
IFOTT	Instituut voor Functioneel Onderzoek van Taal en Taalgebruik, UvA/VU/RUL
ILLC/ACLC Seminar	Institute for Logic, Language and Computation / Amsterdam Center for Language and Communication

ILO-Universiteit	Instituut voor de Lerarenopleiding - Universiteit van Amsterdam
INK-model	Instituut Nederlandse Kwaliteit - model
IVB	Integratie Voorbereidende Nascholing Basisonderwijs
Instituut COCMA	Centraal Opleidingsinstituut Middelbare Akten
IPABO	Interconfessionele Pedagogische Academie Basisonderwijs
IPEDON	Instituut Pedagogiek en Onderwijskunde, Universiteit Utrecht
ISATT	International Study Association for teachers and Teaching
ISBN	Internationaal Standaard Boeknummer
ITO	Individueel Technisch Beroepsonderwijs
IVLOS	Interfacultair Instituut voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Studievaardigheden
JQI	Joint Quality Initiative
KBA	Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt
KONOT	Stichting voor Katholiek Onderwijs Noord Oost Twente
KPC-groep	Katholiek Pedagogisch Centrum
KTUA	Katholieke Theologische Universiteit Amsterdam
KUB Tilburg	Katholieke Universiteit Brabant
LC-functie	Salarisschaal leraren, niveau C
LICOR	Leids Interdisciplinair Centrum voor Onderwijsresearch
LNK	Landelijk netwerk kwaliteitsfunctionarissen in het HBO
LOM-/MLK-integratie	Leer- en Opvoedingsmogelijkheden / Moeilijk Lerende Kinderen
LOM-school	Leer- en Opvoedingsmogelijkheden
LOT	Landelijke Onderzoekschool Taalwetenschap
LPBO	Landelijk Platform voor Beroepen in het Onderwijs
LPC	Landelijke Pedagogische Centra
LTS	Lagere Technische School
M1	Modus 1
MA	Marnix Academie
MAVO	Middelbaar Algemeen Voortgezet Onderwijs
MBO	Middelbaar Beroeps Onderwijs
Mediagroep KUN/AZN	Mediagroep Katholieke Universiteit Nijmegen / Academisch Ziekenhuis Nijmegen
MILE-3	multimediale interactieve leeromgeving 3
MLE	Master in Leadership in Education
MLI	Master Leren en Innoveren
MO-A	Middelbare Opleiding A-acte
MO-B	Middelbare Opleiding B-acte
MOC	Marnix Onderwijscentrum
MR	Medezeggenschapsraad

NASSP Bulletin	National Association of Secondary School Principals, United States
NBPTS	National Board for Professional Teaching Standards
NCRV	Nederlandse Christelijke Radio Vereniging
NCSV	Nederlandse Christen Studenten Vereniging
NIP	Nederlands Instituut voor Psychologen
NIVOZ	Nederlands Instituut voor Onderwijs en Opvoedingszaken
NQA	Netherlands Quality Agency
NQAI	National Qualifications Authority of Ireland
NSA Themareeks	Nederlandse Schoolleiders Academie
NT2	Nederlands als tweede taal
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
NVORWO	Nederlandse Vereniging voor Ontwikkeling van Rekenwiskundeonderwijs
O&O deel	Onderwijs en ontwikkeling
O.B.S. De Kraal	Openbare basisschool De Kraal
O.S.G.	Openbare scholengemeenschap
OAB	Onderwijsachterstandenbeleid
OB	Onderbouw
OBD	Onderwijs Begeleidingsdienst
OBP	Onderwijs beheer personeel
OC	Opleidingscommissie
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
OER	Onderwijs-Examen regeling
OidS	Opleiden in de School
OISE	Ontario Institute for Studies in Education
OMO-bestuur	Ons Middelbaar Onderwijs
OP	Onderwijsgevend personeel
ORD	Onderwijs Research Dagen
OSO	Opleidingen Speciale Onderwijsorganisaties
OVDB	Landelijk Orgaan van het Beroepsonderwijs Gezondheidszorg Dienstverlening, Welzijn en Sport
PABOWEB	Informatieve site voor de lerarenopleidingen basisonderwijs
PAGO	Periodiek Arbeids Gezondheidskundig Onderzoek
PAP	Persoonlijk Activiteiten Plan
PCBO	Protestants Christelijk Basisonderwijs
PCO	Protestants Christelijk onderwijs
PCOU	Protestants Christelijk Onderwijs te Utrecht
PGO Pabo's	Pabo's met Probleemgestuurd opleidingsconcept
PIO	Partners in Onderwijs
PIT	PiT is ontwikkeld voor leerlingen van klas 3 en 4 van het vmbo die binnen de sector Zorg & Welzijn werken in de werkplekkenstructuur
PO	Primair Onderwijs
POP	Persoonlijk Ontwikkelings Plan
Programma manager TSE	Twente School of Education
Projectbureau OVB Rotterdam	Projectbureau Onderwijsvoorrangsbeleid Rotterdam

QAA	Quality Assurance Agency
RAAK-project	Regionale Aandacht en Actie voor Kenniscirculatie -project
Resultaten PPON	Resultaten Periodieke Peiling van het OnderwijsNiveau
ROC	Regionaal Opleidingen Centrum
RSI-klachten	Repetitive Strain Injury - klachten
RU Nijmegen	Radboud Universiteit Nijmegen
RUU	Rijksuniversiteit Utrecht
RVC-po	Regionale Verwijzingscommissies Primair Onderwijs
RVC-vo	Regionale Verwijzingscommissies Voortgezet Onderwijs
SAMOS	Landelijke opleiding voor bovenschools management
SB	Startbekwaam
SBL	Stichting Beroepskwaliteit Leraren en ander onderwijs personeel
SBO	Sectorbestuur onderwijsarbeidsmarkt
SBU	studiebelastingen
SCO Kohnstamm-Instituut	SCO-Kohnstamm Instituut voor onderzoek van opvoeding en onderwijs, Universiteit van Amsterdam
SCO-rapport	SCO-Kohnstamm Instituut - rapport
SEN	Special Educational Needs
SIG/AERA-groep	Special Interest Group American Educational Research Association
SKPOH	Stichting Katholiek Primair Onderwijs Helmond
SLO	Stichting Leerplan Ontwikkeling
SMART	Simpel, meetbaar, actueel en acceptabel, realistisch, tijdgebonden
SO	Speciaal Onderwijs
SOMA	Stichting Opleiding Middelbare Acten
SON opleidingen	SON is aanbieder op het gebied van nascholing, bijscholing en posthbo-opleidingen voor het primair en voortgezet onderwijs en voor- en tussenschoolse opvang en kinderopvang. (IJseltgroep)
SOP-regeling	Seniorenregeling Onderwijspersoneel –regeling
SPCO Groene Hart	Stichting Protestants Christelijk Onderwijs Het Groene Hart
SR	Studentenraad
STAR	Situatie-taak-actie-resultaat
Stichting DHO	Stichting Duurzaam Hoger Onderwijs
Stichting ECDL te Utrecht	Stichting European Digital Driving License te Utrecht
Stichting PlatOO	Schoolbestuur Openbaar Onderwijs: 11 openbare basisscholen in de regio Helmond.
STOAS	Stichting Onderwijs Agrarische Scholen
Studiedagen NVOR	Studiedagen Nederlandse Vereniging voor Onderwijsrecht
Studiedagen VOR	Studiedagen Vereniging Onderwijs Research
SVIB	School Video en Interactie Begeleiding
SWP	School werkplan
TAL-project	Tussendoelen Annex Leerlijnen-project
TOM	Teamonderwijs Op Maat
ULO	Universitaire Lerarenopleidingen
UM-DENMARK	Ministerie van buitenlandse zaken van Denemarken

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UU	Universiteit Utrecht
UvA	Universiteit van Amsterdam
VBI	Visiterende en Beoordelende Instantie
VCO-Quercus	Vereniging voor Christelijk Onderwijs "Quercus", een vereniging met 11 scholen in de regio Haarlemmermeer, nabij Amsterdam.
VELON	Vereniging Voor Lerarenopleiders Nederland
VENN-diagram	Venn-diagrammen zijn een grafische representatie van wiskundige verzamelingen en zijn genoemd naar John Venn.
VLHORA	Vlaamse Hogeschoolraad
VMBO	Voortgezet Middelbaar Beroeps Onderwijs
VO	Voortgezet onderwijs
VPCPO	Vereniging Protestants Christelijk Primair Onderwijs
VSO	Voortgezet Speciaal Onderwijs
V-UCS	Verkort Utrechts Classificatiesysteem voor Spelfouten
VVE	Voor- en Vroegschoolse educatie
VWO	Vorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs
WB	Werkplekbekwaam
WEB	Wet educatie en beroepsonderwijs
WEC	Wet op de ExpertiseCentra
WHW	Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek
WICE	Consulting, Working in Changing Environments
WO	Wetenschappelijk Onderwijs
WPO	Wet Primair Onderwijs
WSNS-standaards	Weer Samen Naar School – standaards
WVO	Wet voortgezet onderwijs
Z.O. Brabant	Zuidoost Brabant
ZAS Papers in Linguistics	Zentrum für Allgemeine Sprachwissenschaft, Sprachtypologie und Universalienforschung
ZV	Ziekteverzuimpercentage

nederlands- vlaamse accreditatie organisatie

Het paneladvies is tot stand gekomen in opdracht van de NVAO met het oog op toetsing van de nieuwe opleiding hbo-master Leren en Innoveren van P.c. hogeschool Lerarenopleiding basisonderwijs Marnix Academie.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)

Parkstraat 28

Postbus 85498 | 2508 CD DEN HAAG

T 31 70 312 23 30

F 31 70 312 23 01

E info@nvaio.net

W www.nvaio.net

Aanvraagnummer # 2430